

L'AUDIOVISUAL: UNA OPORTUNITAT PER A L'ENSENYAMENT DEL GREC CLÀSSIC

DAVID SOLÉ GIMENO*

Universitat de Barcelona

dsoleg@ub.edu

ORCID: 0000-0002-0184-0664

LORENA RIÓN LÓPEZ*

IES Torrent de les Bruixes (Santa Coloma de Gramenet)

lrion@xtec.cat

RESUM

Aquest article exposa les diferents possibilitats que, segons el Grup d'Innovació Docent *Cinestèsia*, presenta l'audiovisual com a recurs educatiu a les aules de l'ensenyament secundari i, més concretament, a l'assignatura de Grec. Els autors expliquen els avantatges que comporta l'audiovisual davant d'altres metodologies més tradicionals i proposen diverses maneres de treballar els continguts mitjançant vídeos.

PARAULES CLAU: Audiovisual, innovació docent, grec clàssic, mètode comunicatiu.

VIDEO AS AN OPPORTUNITY TO TEACH ANCIENT GREEK

ABSTRACT

In this paper the Teaching Innovation Group *Cinestèsia* sets forth the different possibilities of video as an educational means for secondary school classrooms and, particularly, for Ancient Greek courses. The authors explain the advantages of video over other traditional methodologies and suggest various ways of working on the contents through videos.

KEYWORDS: Video, teaching innovation, Ancient Greek, communicative approach.

Durant els darrers anys, la presència de les llengües clàssiques als centres d'ensenyament secundari s'ha vist clarament perjudicada fins al punt que l'assignatura de grec s'ha suprimit en gran part dels instituts d'arreu de l'estat. El pretext més recurrent per part de les direccions dels centres és el baix nombre d'alumnes que sol tenir aquesta assignatura. Malgrat que la llei no determina un mínim d'alumnes per cursar Grec (o una segona llengua estrangera),¹ la realitat és que cada institut ho gestiona a la seva conveniència.

* Grup d'Innovació Docent (GID) *Cinestèsia*: cinestesiagid@gmail.com.

¹ "Per poder impartir les matèries de modalitat i específiques que ofereix el centre, cal un mínim de deu alumnes. Queden excloses d'aquesta limitació les matèries comunes d'opció, el Grec i la Segona Llengua Estrangera, per donar continuïtat al projecte lingüístic iniciat a l'ESO.

Aquest context, juntament amb una escassa promoció social de l'assignatura –afavorint, normalment, aquelles vessants més científiques i tècniques– i una metodologia que pot tendir a la sistematització de l'anàlisi i la traducció de textos, agreuja la situació de la matèria.

És per tots aquests motius que l'abril de 2017 vam impulsar un nou projecte d'innovació docent. Per endegar-lo, ens vam inspirar en el format del *grec(breu)metratge*, iniciat per la Dra. Natalia Palomar a la Universitat de Barcelona. Aquest neologisme fa referència a la filmació d'una escenificació d'un o diversos passatges de la literatura grega, representada en grec per part dels estudiants (Palomar i Gilabert 2012).

La primera prova que vam fer en aquest sentit va ser una adaptació teatral del *Judici de les Deesses* de Llucià de Samòsata al Màster de Formació del Professorat de Secundària Obligatòria i Batxillerat, Formació Professional i Ensenyament d'Idiomes de la Universitat de Barcelona (fig. 1).²

Fig. 1. Fotografia del *grecmetratge* *El judici de Paris amb proemi d'orenetes* (desembre 2016).

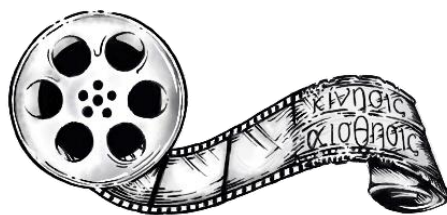

Fig. 2. Logotip actual del GID *Cinestèsia*.

Malgrat el poc temps del qual vam disposar per confegir aquest audiovisual, el resultat va ser prou satisfactori. Arran d'aquesta primera producció, va sorgir el Grup d'Innovació Docent (GID) *Cinestèsia* (fig. 2).³ Etimològicament parlant, interpretem el concepte 'cinestèsia' com el conglomerat format per la κίνησις ('moviment, dinamisme') que comporta el cinema *stricto sensu* i les αἰσθήσεις

Per a la resta de matèries que no arribin al mínim de deu alumnes, el centre els pot adreçar a cursar-les a través de l'Institut Obert de Catalunya (IOC)" (Departament d'Educació 2019: 10).

² Podeu visualitzar el tràiler d'aquest audiovisual, intítulat *El judici de Paris amb proemi d'orenetes*, a <www.youtube.com/watch?v=g19uhan_4_c> [consulta: 30 novembre 2019].

³ Vegeu la pàgina web del grup: <www.cinestesiagid.com> [consulta: 30 novembre 2019].

(‘sensacions físiques’) que tot audiovisual aporta als espectadors (Solé *et al.* 2017). En essència, es tracta d’una iniciativa que pretén crear material didàctic audiovisual per a l’aprenentatge del grec clàssic: les αἰσθήσεις provocades pels estímuls de la κίνησις són el canal pel qual es vol transmetre aquest aprenentatge.

1. L’ÚS DE L’AUDIOVISUAL A LES AULES

El format de comunicació audiovisual, cada vegada més present en el dia a dia dels joves estudiants, presenta una sèrie d’avantatges respecte d’altres recursos. Efectivament, l’audiovisual no només els proporciona un component de motivació i atractiu, sinó que també els facilita la comprensió i l’adquisició de continguts.

D’entrada, la percepció instantània dels estímuls visuals i auditius produeix un impacte que genera una predisposició favorable a l’aprenentatge, alhora que estimula l’atenció i la receptivitat de l’alumne. El seu dinamisme i la seva capacitat expressiva atrauen un públic acostumat a aquest llenguatge de comunicació. Certament, ens trobem davant d’una generació d’adolescents que ha crescut envoltada de les TIC i les concep, per tant, com una eina eficaç tant de comunicació com d’informació (Pérez Tornero i Pi 2015).

Avui dia, els estudiants recorren contínuament a plataformes multimèdia com ara *YouTube*, la més habitual. I no només ho fan durant el seu temps d’oci, sinó que també recorren a vídeos de caire més formatiu quan necessiten accedir a qualsevol mena d’informació: en són exemples els tutorials, les *reviews*, els documentals i també els vídeos educatius. D’aquests darrers, n’existeixen diverses tipologies: animacions com les d’*Academia Play*,⁴ enregistraments d’un professor impartint una lliçó sobre un tema concret o les anomenades xerrades TED.⁵

Així doncs, l’alumnat ha interioritzat el format audiovisual de manera que el comprèn com una eina de comunicació natural. Tenint en compte aquest context, és recomanable, i fins a un cert punt necessari, fer-lo present a l’aula.

El segon avantatge rau en el fet que l’audiovisual afavoreix l’adquisició i la comprensió de coneixements. En efecte, el seu complex llenguatge propi conté uns elements que fan més fàcil i més dinàmic l’aprenentatge i que no es troben en altres formats més tradicionals. D’una banda, el component auditiu no inclou només el llenguatge verbal, sinó també la música i, si escau, els efectes sonors que s’hi incloquin, i aporta una suggeridora informació complementària. De l’altra, el component visual –és a dir, les imatges, el llenguatge no verbal i el verbal (en el cas dels subtítols)– brinda un conjunt d’informació que és

⁴ Vegeu la pàgina web d’*Academia Play*: <<https://academiaplay.es>> [consulta: 30 novembre 2019].

⁵ *Technology, Entertainment and Design*, una empresa nord-americana que es dedica a difondre audiovisuals sobre temes concrets. Vegeu <www.youtube.com/user/TEDtalksDirector> [consulta: 30 novembre 2019].

determinant en aquest procés. Per tant, som davant d'un format més complet, dinàmic i, sobretot, atraient que qualsevol altra expressió més convencional.

Aquest material, que es troba a disposició permanent dels alumnes, ofereix, a més, la possibilitat d'adaptar-se a les necessitats de cadascun d'ells. Efectivament, el poden consultar, repetir i aturar tantes vegades com ho considerin necessari.

En tercer lloc, l'ús del vídeo a les aules permet fomentar noves modalitats d'aprenentatge, com ara l'anomenada *flipped classroom*. Així, els alumnes aprenen nous continguts per mitjà d'aquests recursos, els quals poden ser visualitzats fora de l'horari lectiu, per tal de dedicar el temps a l'aula a processos cognitius més complexos. És a dir, es tracta que els alumnes visualitzin de manera autònoma un contingut determinat a casa per tal de fer servir les hores de classe per realitzar activitats pràctiques, exercicis en grup, correcció d'errors, resolució de dubtes o activitats dirigides pel professor.

A l'últim, l'audiovisual esdevé un recurs idoni per aprendre grec mitjançant el mètode comunicatiu. De fet, aquesta opció ofereix la possibilitat de seqüenciar una sèrie d'activitats amb l'objectiu de tractar cadascuna de les competències lingüístiques. D'una banda, l'element auditiu dels vídeos permet treballar, com és evident, la comprensió oral de la llengua. Per tal d'avaluar els coneixements adquirits es poden dur a terme exercicis de vertader o fals, de respostes breus (tipus test, fins i tot), *multiple choice*, *cloze tests*, entre molts altres. De l'altra, amb l'element visual, es pot tractar l'expressió oral. Per mitjà de les seqüències d'imatges, es poden realitzar diferents activitats com ara una descripció de la imatge projectada, una narració dels fets succeïts, una predicció dels que vindran, etc.

En definitiva, aquesta combinació visual i auditiva és un recurs adient i actual per desenvolupar les competències lingüístiques que no es podrien treballar per mitjà de mètodes més tradicionals com ara la lectura i l'anàlisi morfosintàctica sistemàtiques.

L'audiovisual, doncs, és un element que pot contribuir molt positivament a l'ensenyament en general i també al de la llengua grega antiga. És una oportunitat que cal aprofitar per intentar contribuir a la millora de la situació de la matèria.

2. L'AUDIOVISUAL "EN GREC"

Avui dia podem recórrer a una gran varietat de vídeos i sense limitar-nos exclusivament als que tractin continguts específics del grec. A tall d'exemple, proposem el curt de Pixar de l'any 2009 titulat *Partly Cloudy* (Sohn i Reher 2009). L'argument d'aquest audiovisual es basa en la història popular que explica com les cigonyes lliuren els nadons als seus pares. En aquest film, els núvols són els encarregats de crear no només els nens, sinó també els animals: hi apareixen gossos, gats, cabres, cocodrils, eriçons, etc. Tot i que *a priori* el vídeo no té res a

veure amb la llengua, la cultura o la civilització gregues, vam aprofitar el seu argument per desenvolupar una unitat didàctica *ad hoc*. Els continguts que es tracten en aquesta unitat corresponen als quatre blocs en què s'estructura la matèria de Grec al batxillerat.

Així doncs, pel que fa a la llengua grega, fem servir la gran varietat d'animals que apareixen en el curt per treballar els numerals, l'acusatiu i el datiu de la tercera declinació. D'altra banda, en relació amb la sintaxi, vam tenir en compte les accions que es representen a la pel·lícula per introduir la veu passiva (ποιεῖ/ποιεῖται, φέρει/φέρεται) i la construcció ὑπό amb genitiu (ὑπὸ τοῦ νεφέλου/ὑπὸ τοῦ ὄρνιθος).

En l'àmbit lèxic, tractem el vocabulari relacionat amb el món animal i les seves etimologies, fet que ens permet treballar també un text adaptat d'Heròdot (Hdt. 2.68) sobre la naturalesa dels cocodrils. A l'últim, en termes literaris, vam decidir estudiar la comèdia i, concretament, *Els núvols* i *Els ocells* d'Aristòfanes.

Aquest és un dels molts vídeos que poden ser treballats a classe de Grec. El més important és seleccionar convenientment aquells audiovisuals que permetin explotar i treballar els continguts relacionats amb la matèria.

3. AUDIOVISUALS PRODUÏTS PER CINESTÈSIA

Encara que la xarxa ja disposi d'audiovisuals susceptibles de ser treballats en tots aquests sentits, a *Cinestèsia* ens dediquem a crear-ne de nous i pensats específicament per a l'aprenentatge del grec. Fins ara hem creat i experimentat amb diferents tipologies de vídeos per tal d'explorar les seves possibilitats didàctiques.

Fig. 3. Fotograma del vídeo *El mite de la caverna* (maig 2017).

El primer format que vam treballar consisteix en la lectura dramatitzada d'un text literari. En aquest cas, vam tractar un passatge del llibre VII de *La República* de Plató (Pl. R. 514a-517d). Es tracta d'una reproducció artística de la imatge platònica de la caverna, que combina dibuix i realitat per il·lustrar, precisament, la dualitat filosòfica del món sensible i del món de les idees (fig. 3). Aquest

audiovisual està pensat per assolir una plena comprensió de l'episodi platònic, després d'haver-ne treballat la morfosintaxi, la traducció, el lèxic i el seu context literari i filosòfic. La idea és que els alumnes puguin comprendre el que es diu en grec en la mesura del que sigui possible, sempre recolzats per la contribució visual de les imatges, que representen, a cada moment, allò que diu la veu en off. Tanmateix, segons com es vulgui plantejar la dinàmica de la classe, també es podria fer servir a manera d'introducció del text i, així, evocar una sèrie d'imatges als alumnes que els aportarien indicis d'allò que haurien de traduir després.

El segon audiovisual⁶ consisteix en una seqüència d'imatges amb una lectura oral d'un passatge dels *Relats verídics* de Llucià (Luc. VH 2.5),⁷ acompanyada de subtítols per facilitar-ne la comprensió auditiva. El principal contingut didàctic del vídeo és la sonoritat del grec i la seva representació alfabètica. Està pensat per a un alumnat principiant per tal que pugui practicar i retenir les grafies gregues i la seva pronunciació. Aquesta associació entre els fonemes i les grafies està complementada, a més, amb una associació de termes lèxics: significat-significant. Algunes de les flors que hi apareixen són, al seu torn, fonèticament similars a les del català o castellà, com, per exemple, ῥόδων, βαρκίσσων o ὑακίνθων (fig. 4).

Fig. 4. Fotograma del vídeo *Arribada a l'Illa dels Benaurats* (juliol 2017).

Havent-nos servit, en una primera fase de producció, de textos clàssics originals per confeir els vídeos i les seves respectives unitats didàctiques, vam decidir explorar una nova modalitat. En efecte, el darrer vídeo es basa en un text grec que vam crear per a l'ocasió. Aquest audiovisual, que es titula ΚΑΘ'ΗΜΕΡΑΝ, presenta un breu relat sobre les activitats que realitza un jove quotidianament.⁸ En la descripció de cadascuna d'aquestes accions hi apareixen diversos usos

⁶ Podeu visualitzar-ne el tràiler a <<https://youtu.be/LX9q2Zq5XjI>> [consulta: 30 novembre 2019].

⁷ Novament, vam optar per la figura literària d'aquest sofista siríac del segle II dC. El seu estil literari sovint irònic i la llengua àtica depurada dels seus textos són factors que contribueixen a tractar uns passatges originals (o fàcilment adaptables) de la literatura grega que poden ser íntegrament compresos en un context d'iniciació al grec clàssic com el que ofereix el batxillerat o els primers cursos universitaris.

⁸ Podeu visualitzar-lo a <<https://youtu.be/RIeiW2Lnmb4>> [consulta: 30 novembre 2019].

preposicionals que es poden identificar tant visualment, a través de les imatges i dels subtítols, com auditivament, amb una veu en off que llegeix el text escrit (fig. 5). El vídeo i la unitat didàctica adjunta⁹ estan destinats, en principi, a alumnes de primer curs de grec.¹⁰

Fig. 5. Fotograma del vídeo ΚΑΘ'ΗΜΕΡΑΝ (març 2018).

Fins ara hem pogut posar en pràctica, tant a l'ensenyament secundari com a la universitat, dos d'aquests audiovisuals: *l'Arribada a l'Illa dels Benaurats* i ΚΑΘ'ΗΜΕΡΑΝ. Tot seguit presentem els resultats de les aplicacions pràctiques que vam realitzar a la Universitat de Barcelona.

La Dra. Palomar va fer servir aquest material en una assignatura d'iniciació al grec, comuna a tots els graus de filologia. Un cop finalitzada la sessió, els alumnes van respondre a una enquesta de satisfacció per valorar la utilitat del vídeo com a recurs didàctic. Els resultats de l'enquesta van ser positius, perquè la gran majoria de l'alumnat (un 87,23%) va considerar que el vídeo els havia ajudat força a l'hora d'associar els sons i les grafies gregues; i, a més, un 85,11% dels alumnes considerà també que es tractava d'un material útil (Solé *et al.* 2018).

Pel que fa al segon vídeo, vam posar a prova aquest material en una classe d'Introducció al Grec II del primer curs de Filologia Clàssica. Tal com es va procedir amb l'aplicació anterior, en aquesta ocasió es van obtenir una sèrie de resultats a partir de dues enquestes (una prèvia i una posterior a la sessió) i uns exercicis avaluadors. En termes generals, el nivell de coneixement sobre les preposicions gregues va augmentar considerablement: mentre que la majoria de l'alumnat afirmava que tenia un nivell previ entre baix i molt baix (un 64%), després de la sessió tots consideraren que havien assolit un nivell de coneixement entre normal (40%) i alt (60%). Una prova d'aquest fet són els

⁹ Disponible a: <https://drive.google.com/file/d/1___N-FnsGN-6m66dm505hz3JPkvLeGKL/view> [consulta: 30 novembre 2019].

¹⁰ Totes les nostres propostes són susceptibles de ser adaptades al context de cada aula, perquè són múltiples les opcions de fer permeables les finalitats dels audiovisuals: un vídeo es pot fer servir com a cada docent li sembli més convenient.

resultats dels exercicis, que foren força favorables: la totalitat de l'alumnat superà satisfactòriament les proves (amb un 7,4/10 de mitjana), dels quals un 40% no havia treballat mai abans aquests continguts.

Així doncs, després d'una àmplia fase de divulgació, hem pogut rebre un *feedback* –fins ara d'àmbit majoritàriament universitari– que ens ha ajudat a teixir i a consolidar les nostres bases teòriques. D'ara endavant, encarem noves produccions i materials, i preparem diversos tallers de formació per al professorat d'ensenyament secundari. En definitiva, esperem que totes aquestes accions enriqueixin el projecte del GID *Cinestèsia* i ajudaran a contribuir a la innovació i a la millora de la situació docent del grec clàssic a Catalunya.

BIBLIOGRAFIA

- DEPARTAMENT D'EDUCACIÓ (2019), *Documents per a l'organització i la gestió dels centres: Concreció i desenvolupament del currículum del batxillerat* [en línia]. Disponible a: <https://educacio.gencat.cat/documents/IPCNormativa/DOIGC/CUR_Batxillerat.pdf> [consulta: 30 novembre 2019].
- PALOMAR, N. i GILABERT, P. (2012), "El griego(breve)metraje: nacimiento, crianza y presentación en sociedad", *Revista del CIDUI*, 1 [en línia]. Disponible a: <www.cidui.org/revistacidui/index.php/cidui/article/view/362/355> [consulta: 30 novembre 2019].
- PÉREZ TORNERO, J. M. i PI, M. (dirs.) (2015), *Perspectivas 2015: El uso del audiovisual en las aulas. La situación en España*, Barcelona, Planeta.
- SOHN, P. (dir.) i REHER, K. (prod.) (2009), *Partly Cloudy* [cinta cinematogràfica]. EUA: Walt Disney Pictures / Pixar Animation Studios.
- SOLÉ, D., PLESA, D. C. i RIÓN, L. (2017), "Presentació del nou Grup d'Innovació Docent Cinestèsia", *Auriga*, 90, 13-14.
- SOLÉ, D., RIÓN, L., PLESA, D. C. i PALOMAR, N. (2018), "L'audiovisual com a estímul per revitalitzar el grec clàssic a les aules. Una experiència d'enllaç entre la Secundària i la Universitat", *Revista del CIDUI*, 4 [en línia]. Disponible a: <www.raco.cat/index.php/RevistaCIDUI/article/view/349051/440222> [consulta: 1 desembre 2019].